



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1646

De Introitu, Kyrie eleïson, & Gloria in excelsis. VIII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40214

item in Festo S. Martini Episcopi in Dominica 22. post Pentecosten; vel cum præcipitur Oratio, *Deus refugium*. Verùm in his casibus poterit sumi Oratio secreta Feriæ sextæ Cinerum, vel Dominicæ XXIII. vel ea quæ proximè sequitur, pro quacumque tribulatione, respectiue ad

casus prædictos; vt eadem sit regula in fauorem Orationis primæ, quæ non debet mutari: & ita accidit in praxi, quia Celebrans, qui non præuidit Secretas, dicit primam de Sancto; mox aduertens secundam esse eandem, non potest non mutare secundam.

De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis. VIII.

IAm aggredimur partes integrantes Missæ, quæ in primordiis Ecclesiæ, ordinante Petro & Apostolis, duæ tantùm fuerunt, scilicet Consecratio cum verbis propriis, & Oratio Dominica, *Gregor. Papa in Epistola ad Ioannem Episcopum Syracusanum*; cuius Missæ quasi vestigium remanet in Parasceue, in qua tamen non fit consecratio. Idem Petrus Antiochiæ addidit tres Orationes, *Innocent. III. in Prol. ad lib. Myster. Missæ*, Collectam, Secretam, & Postcommunionem, ex *Lindano ad Liturgiam sancti Petri*. Crescente verò cultu Christianæ Religionis, adiecta sunt alia, quæ visa sunt decentius conuenire, quandoque alia

dempta, alia mutata in melius. *Lindanus* autem in *Apologia* pro Liturgia sancti Petri Græca, quæ valdè similis est Gregorianæ, contendit probare, à sancto Petro fuisse præscriptam totam Missam Latinam, paucis exceptis; & successores eiusdem vel firmasse aliqua Decretis, vel restituisse neglecta, quod & nos cum Baronio supra affirmauimus. Ab initio verò non erat tutum moram longam trahere in Sacrificio, ex *Simone Græco apud Lindanum ibidem*.

Nunc agamus de singulis iuxta titulos Rubricarum, dilatis causis de Christo mysticis in alteram Rubricarum generalium partem.

Introitus semper eodem modo dicitur cum Gloria Patri, vt in Ordinario, præterquam tempore Passionis, & in Missis Defunctorum, vt etiam ibi annotatum est.

[Introitus.] Vel quia introëunte Sacerdote ad Altare dicitur, qui paulò antè dixerat, *Introibo ad Altare Dei*. ita *Microl. de Eccles. obser. cap. 1.* vel quia sit quasi præmium Missæ, *Conrad. lib. 1. Carimon. cap. 1.* vel quia populo introëunte Psalmus cantabatur, *Rhenan. ad Tertull. de Cor. militis*. A S. Gregorio dicitur *Antiphona*, ab Ambrosianis *Ingressa*.

Componitur regulariter ex Psalmo Dauidis, Versu eiusdem Psalmi, Glo-

ria Patri, Sicut erat, & repetitione Psalmi. Dixi, regulariter ex Psalmo: nam Cælestinus I. Papa constituit, vt Psalmi centum quinquaginta ante Sacrificium cantarentur antiphonatim, quod antè fiebat, ex *Dion. de Eccles. Hierar. cap. 3.* & *Cassiano lib. 3. de Instit. Mon. cap. 11.* sed non vbique. Antiphonatim autem, hoc est, non totum Psalmum recitabant antiqui, vt aiunt quidam apud *R. adolph. Protopos. 23.* sed, vt docet *Alcuin. loco citato,*

tato, ex omnibus Psalmis excerp-
bant Antiphonas: Baronijs tamen an-
no 418. explicat Decretum Caelestini
de toto Psalterio cum Antiphonis an-
te Missam cantando in Ecclesia Ro-
mana; & Bellarminus idem sentit lib. 2.
de Missa cap. 16.

Irregulares verò Introitus sunt per-
pauci, qui non ex Psalterio, sed ex
Prophetis, seu alijs Scripturæ libris
sunt hausti, vt in Natiuitate Domini,
Puer, qui natus est, &c. in Ascensio-
ne, *Viri Galilæi*, &c. Versum tamen ex
Psalmo qui cantabatur retinuit S. Gre-
gorius Papa, ex Durando lib. 4. cap. 5.
Dixi, *Versu eiusdem Psalmi*; quia
quando Introitus incipit à primo Versu
Psalmi, tunc Versus Introitus est, qui
proximè sequitur in Psalmo; quando
verò incipit à Versu de sequentibus in
Psalmo, Versus est idem, qui est pri-
mus in Psalmo. Exempla patent in
Missali, nimirum in Natiuitate Domini,
Dominus dixit ad me, &c. Versus est,
Quare fremuerunt gentes. in Domini-
ca prima Aduentus, *Ad te leuavi ani-
mam meam*, &c. Versus est de sequen-

tibus in Psalmo, *Vias tuas Domine*, &c.

[*Gloria Patri*.] Additum est quasi
ad finem Psalmi, ex instituto Damasi
Papæ: quamquã ante Damasum com-
posita fuisse laus hæc fertur à Nicæna
Synodo, imò ab Apostolis, ex Basilio,
eam fluxisse probat Baronijs anno 325.
Nicænum addidit, *Sicut erat*, &c. Ba-
ronijs ibidem ex Conc. Vascen. can. 7.

De repetitione Psalmi, seu Introi-
tus, Durand. & Radulph. locis citatis.

[*Tempore Passionis*.] Nam tunc
omittitur laus Trinitatis, *Gloria Pa-
tri*, &c. ita *Microlog. cap. 52.* tum quia
Introitus sunt de Passione Christi;
tum quia, propter humiliationem ca-
pitis nostri proximam, omitenda est
glorificatio sanctissimæ Trinitatis, in
qua Filius Dei est idem cum alijs
Personis diuinis. Prima causa redditur
à Durando lib. 6. cap. 60. in Dominica
de Passione, altera ab Amalar. de Ec-
cles. Officijs lib. 4. cap. 20.

[*Defunctorum*.] Indicia lætitiæ
omittuntur in his Missis, ad imitatio-
nem Officiorum quæ aguntur in mor-
te Domini, *Alcuin. circa finem libri*.

2. *Kyrie eleison, dicitur nouies post Introitum, alternatim cum ministro,
id est, ter Kyrie eleison, ter Christe eleison, ter Kyrie eleison.*

Post Apostolicos Hebræos cœpe-
runt Græci facere Missam Adriano
Primo imperante, Durand. lib. 2. cap. 1.
obiit ille anno Domini 140. Vox au-
tem Græca *Kyrie eleison* inuenitur in
Liturgijs S. Iacobi, & S. Marci, Du-
rand. lib. 2. cap. 13. à Græcis Siluester
ad Romanos eam transtulit; Radulph.
Propos. 23. fuisse verò in vsu in tota
Italia, testatur Concil. Vascen. can. 3. an-
te S. Gregorium 150. annis, ex Bellar-
min. lib. 2. de Miss. cap. 16. idem scribit
Augustinus de omnibus Christianis,
contra Pascendum Epist. 178. & signi-

ficat, ex eodem ibidem, Domine misere-
re. Nouies autem in Missa dici, docet
Greg. lib. 7. Epist. 63. qui se dicit reitit-
uisse, non instituisse hunc ritum, cum
alternatione partim à Sacerdote, par-
tim à populo, quod non faciunt Græci;
nimirum, *ter Kyrie, ter Christe* (quod
etiam Romanorum est, non Græce-
rum) & *ter Kyrie*. Addit Amalar. lib. 3.
cap. 6. causam; quia ante omnem Ora-
tionem specialem Sacerdotum, necesse
est præcedere misericordiam Domini,
vt ferretur mens Sacerdotis ad ea in-
tendenda quæ ore dicit, & vt dignus

fit Deum alloqui, & exaudiri, S. Thom. 3. p. quest. 83. artic. 4. notat (quod prius notauerat Innocent. III. lib. 2. cap. 19.) ter dici ad Patrem, ter ad

Filium Christum, ter ad Spiritum sanctum; additque S. Thom. ad significandum, quod omnes personae sunt in seinuicem.

3 Gloria in excelsis, dicitur quandocumque in Matutino dictus est Hymnus Te Deum, praeterquam in Missa^x Ferie quinta in Cena Domini, & Sabbati sancti, in quibus Gloria in excelsis dicitur, quamuis in Officio non sit dictum Te Deum.

Hymnus Angelicus ita dictus est, quia illum cecinere Angeli in Natiuitate Domini; cui addidere reliqua vsque ad finem varij Doctores, ex Concilio Tolet. IV. can. 12. quo modo conciliari possunt qui eum tribuunt Apostolis, Clem. lib. 7. Constit. cap. 48. & qui Telesphoro, Innoc. III. lib. 2. cap. 20. & qui Symmacho, Berno cap. 25. de Officio Missae; & qui S. Hilario Pictauiensi, Alcuin. cap. de Celebratione Missae: qui verius in Latinum transtulit, ait Bonius ad Apost. Constit. Clem. cap. 47. lib. 7. Ut autem dicatur in Missa, constituit Telesphorus, ex Innocent. loco citato, & ex Epist. 1. eiusdem Telesphori, idem asserunt Damasus, Rabanus, & alij complures apud Duran. lib. 2. cap. 14. Symmachus praeterea iussit recitari in diebus Dominicis, & in Natalitijs Martyrum, ex Alcuin. Amalar. & alijs; quia in Dominicis significatur Resurrectio Christi, per quam Sancti sociati sunt in gloria & laudibus Angelorum. Duran. lib. 4. cap. 13. tribuit Stephano Schulting. quod in Dominicis dicatur, & citat librum Pontificalem Tom. 1. sua Bibliothec. p. 1. cap. 26. Item in omni Festo

dicitur, quod plenum habet Officium, hoc est, nouem Lectiones (exceptis Aduentu, Innocentium Festo, & a Septuagesima ad Pascha) ex Decr. Leon. IX. teste Democh. Tom. 4. c. 15. Microl. cap. 2. & 45. Item toto tempore Paschali, quod statum aeternae gloriae & pacis significat, Hugo Victor. li. 2. cap. 4. Denique quando in Officio dicitur Te Deum, de Celebrat. Miss. cap. Consilium, ex Innocent. III. quia hi duo Hymni continent laudes sanctissimae Trinitatis.

x Ferie quinta in Cena Domini.] Dicitur Hymnus Angelicus in hac Missa, can. Porro de Consecrat. Distinct. 1. ex institutione Nicolai Papae; & quia gaudium ea die est ob institutionem Sacramenti, Duran. de Cena Domini, & in Ordine Romano praescribitur.

y Sabbati sancti.] In cuius Missa idem cantatur Gloria in excelsis, quia pax data est renatis fonte Baptismatis, & proxima est Resurrectio Saluatoris, Duran. de Missa Sabbati sancti. Pascha item dici potest praesens; Missa enim dicitur Resurrectionis, quae nocte sequenti celebratur: & huius ritus meminit etiam Ordo Romanus.

4 In Missis Votiuus non dicitur, etiam tempore Paschali, vel infra Octauas, nisi in Missa^a B. Mariae in Sabbato, & Angelorum: & nisi Missa^b Votiuus solemniter dicenda sit pro re graui, vel pro publica Ecclesia causa. Neque dicitur^c in Missis Defunctorum.

Inno-

Innocentius III. in cap. Consilium. de Celebrat. Miss. ait, in profestis (id est, pro festis) non dici Hymnum Angelicum apud Romanos, vt inter commemorationem & solemnitatem appareat differentia; & hoc asserit specialiter obseruari in Missis B. Mariæ; quod, ex Radulpho Propos. 13. debent obseruari, qui diligunt decorem domus Dei. Nam sicut decor est, illum in festiuitatibus recitare, ita decor est, illum omittere in diebus priuatis: iucundius etiam in festiuitatibus suscipitur, quod in profestis supprimitur, & tacetur. Hæc ille. *A. in omni aud. in z Beata Maria in Sabbato.*] Italegendum omnino, non autem cum interpunctione, vt olim in Missalibus Venetis & aliis mendosis, in quibus legebatur hoc modo, nisi in Missa beata Maria, in Sabbato; superfluum enim esset illud in Sabbato: nam vel intelligis de Missa in Sabbato, quando de ea fit Officium in Sabbato; & eo casu Gloria dicitur, quia in Officio dictum est Te Deum, & pertinet ad Rubricam superiorem num. 3. neque illa est Votiuua: nam Votiuua non concordatur cum Officio, tit. 15. m. 5. Vel intelligis de verè Votiuua; quæ dicitur in Sabbato principalis de Aduentu, de qua supra tit. 4. num. 2. & tunc additum fuisset in hac Rubrica, Sabbato de Aduentu. Vel intelligis de merè Votiuua, quæ ad libitum dicitur, etiam in Sabbato, priuatim, & omnino discordante ab Officio: & eo casu sufficeret dixisse, in Missa beata Maria, absolute, quocumque die dicatur. Ne igitur superfluat illud in Sabbato, amoue comma, seu distinctionem; & sic præscribi hoc loco, quod in Votiuua beata Mariæ, quæ dicuntur in omni Sabbato, etiam Aduentus, Quatuor Tempo-

rum, Vigiliatum, seu Festi Semiduplicis (non in aliis diebus extra Sabbatum) dicatur in iis tantum Hymnus Angelicus; ita vt hoc ordine beata Virgini operam demus: Primò, in Festis ipsius cum Hymno Angelico, Symbolo Apostolorum, & Præfatione propria, quod nemo negat. Deinde, in Sabbato (quod habere non nihil solemnitatis in honorem beata Virgini docuimus sup. tit. 4.) cum Hymno Angelico, & Præfatione propria, siue concordet, siue discordet Missa B. Virginis ab Officio, quod hoc loco piè conceditur omni Sabbato. Tertio, in reliquis diebus, & Votiuua Missis eiusdem, dicatur tantum Præfatio propria eiusdem beata Virgini. Confirmatur hæc Rubrica ab alia, quæ habetur in Ordine Missæ in Missali post Hymnum Angelicum, videlicet: Sic dicitur etiam in Missis beata Maria, quando dicenda est, ergo non semper dicenda est, Gloria in excelsis. Sensus autem horum verborum est: Sic, id est, eodem modo, quo immediatè supra descriptus est, dicendus est Hymnus Angelicus, non additis ampliùs ijs verbis, quæ ante pi. V. in dicto Hymno addebantur à Sacerdotibus in honorem B. Virginis: Quoniam tu solus Sanctus, Mariam sanctificans; tu solus Dominus, Mariam gubernans; tu solus Altissimus, Mariam coronas, & alia verba, quæ ampliùs non sunt in vsu.

Neque post recognitionem Missalis datus est hic Hymnus cuiuscumque Missæ de B. Virgine, quidquid in vulgus sparserint aliqui, & falso. Imò sacra Rituum Congregatio deleri iussit anno 1627. de quibusdam Calendariis insigniorum locorum Decretum falso adscriptum eidem Congregationi contra hanc Rubricam, de Hym-

no Angelico in Votiuus beatæ Mariæ.
a *Et Angelorum.*] *Burchard.* & merito, quia prima verba Hymni fuere primò prolata ab Angelis, *Luc. 1.*

b *Votiuia solemniter,* &c.] *Suprà* diximus cum Innocentio III. omitti Hymnum Angelicum in privatis diebus, vt appareat differentia inter solemnitatem & commemorationem. Si ergo solemnitas adsit aliqualis; vel ratione temporis, puta, quia Sabbatum dicatum beatæ Virgini; Vel quia eo die obiit ille, de quo dicitur Missa, quasi in eius Festo, licet non dicatur Officium, vt in *Cerimoniali suo Petrus Ruiz notavit, & bene;* Vel ratione causæ grauis, aut publicæ, conceditur Missis Votiuus Hymnus Angelicus. Estimatur etiam solemnitas ratione loci, qua ratione Priuilegium dicitur fuisse datum sacrosanctæ *Ædi B. Virginis Lauretanæ,* vt ibidem in omnibus Missis B. Virginis dici queat *Gloria in excelsis;* & habetur in *Synodo vltima Lauret. tit. 1. n. 4. sub Card. Roma.* Res autem grauis ea est, pro qua conuenit totus Clerus cum Epi-

scopo: si tamen paramenta adhibeantur violacea, tunc non dicitur *Gloria,* neque *Credo.* & sacra Rituum Congregatio 19. *Maij 1607.* vtrumque declarauit: nisi in Dominica dicatur Missa Votiuia solemniter; quia tunc dicitur *Credo.* Quare ex dictis sublatum est Priuilegium de *Gloria in excelsis;* datum Minoribus ab *Alexandro I V. & Sixto IV.*

c *In Missis Defunctorum.*] Hoc notat *Amalar. lib. 3. cap. 44.* quia tunc non est locus latitiæ, quam indicat Hymnus Angelicus: sicut nec in diebus luctus *Aduentus,* & *Septuagesimæ ad Pascha.*

Hoc loco addendum videtur; neque dici, *Gloria in excelsis,* in Vigiliis Missis quæ veniunt infra Octauam, licet in Officio dictum sit *Te Deum:* quia hæ Missæ non concordant cum Officio. Et habetur hic ritus in Missali in Vigilia Apostolorum *Petri & Pauli,* & Assumptionis B. Virginis. continet enim Hymnus celestem gloriam, ex *S. Thom. 3. p. 9. 83. art. 4.* quæ cum Vigilia non consonat.

De Orationibus. IX.

O Ratio & collecta idem. eiusdem vsus ab Apostolis, ex *Orig. Homilia 11. in Ierem.* explicat *Ordo Romanus,* quasi sit Collectio, vt Missa, & Missio; vel quòd ex diuinis Scripturis colligatur Oratio; vel quia dicitur super Collectam, id est, populum collectum, *Alcuin. vbi sup.* vel quia Sacerdos omnium preces in ea colligit, *Microlog. c. 3.* vel quia astantes se debet colligere vt orent, *S. Bonauen. de Myster. Miss.* dicitur etiã Benedictio ab *Amalar. 2. cap. 9. ex 1. Cor. 14.* Breuis autem est, ne multum loquentes oremus,

Matth. 6. Docet *Dion. Epist. ad Demophil.* preces fieri ante mysteria. Orationes composuit *Ambros. ex Gemma lib. 1. c. 87.* & in Missali Romano multæ sunt illius, vt suis locis indicabimus. à *Gelasio Papa auctæ & limatæ fuerunt,* ex *Sigeb. anno 487.* A *S. Gregorio* deinde, quibusdam additis, vel detractis, in ordinem & librum Sacramentorum redactæ, *Walafr. Strabo de Reb. Eccles. cap. 22.* & *Micrologus cap. 61.* Concilia, *Carth III. can. 23.* *Mileuir. can. 12.* quibus aderat *S. Augustinus,* reiciunt non probatas.